

Araştırma Makalesi (Research Article)

DESTİNASYON NİTELİKLERİ VE TURİSTLERİN DUYGULARI BAĞLAMINDA ÇEVREYE SORUMLU DAVRANIŞ ÜZERİNE MODELLEME: ARTVİN BORÇKA ÖRNEĞİ (MODELING ON ENVIRONMENTALLY RESPONSIBLE BEHAVIOR IN THE CONTEXT OF DESTINATION ATTRIBUTES AND TOURIST EMOTIONS: ARTVIN BORÇKA SAMPLE)*

Seda ERKEKLİ* (orcid.org/ 0000- 0003-2482-1121)

¹ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Rekreasyon Yönetimi, Ankara, Türkiye

Özet

Turizm merkezleri, bireylerin fiziksel ve zihinsel yorgunluklarını giderme noktasında kritik öneme sahiptir. Destinasyonların sahip olduğu özelliklere yönelik elde edinilen olumlu deneyimler, bireylerin duygu durumları üzerinde etkili olmaktadır. Araştırma kapsamında, bireylerin deneyimleri sonucunda destinasyona yönelik algıladıkları canlandırıcı niteliklerin ödomanik iyi oluş ve duygusal bağa etkisi incelenmektedir. Ayrıca ödomanik iyi oluş ve duygusal bağın çevreye duyarlı davranışa etkisi değerlendirilmektedir. Bu çalışmada son olarak ikircikli duygunun duygusal bağ ve ödomanik iyi oluş ile çevreye duyarlı davranış (CDD) arasındaki düzenleyici rolü incelenmektedir. Tanımlayıcı araştırma deseni kullanılan çalışmada, örneklem olarak Borçka destinasyonu kullanılmış olup, Aralık 2022- Ocak 2023 tarihlerinde toplam 385 katılımcıya anket formu doldurtulmuştur. Veri analiz sürecinde SPSS ve SmartPLS istatistik programları kullanılarak hipotezler yapısal eşitlik modeliyle analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda, destinasyon niteliklerinin bireylerin duygu durumları ve çevreye duyarlı davranış göstermeleri üzerinde önemli bir rol oynadığı ortaya koyulmuştur. Bu doğrultuda H_{1a}, H_{1b}, H_{1c}, H_{1d} ve H_{1e} hipotezleri; H_{2a}, H_{2b} ve H_{2d} hipotezleri; H₃ ve H₄ hipotezleri desteklenmiştir. Elde edilen bulgular, destinasyon nitelikleri ile insan- doğa arasındaki etkileşimler ve bunların sonuçları hakkında bilgi edinme konusunda önemli katkılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Destinasyon Nitelikleri, Turist Algısı, Duygusal Bağ, Ödomanik İyi Oluş, Borçka

Abstract

Tourism centers have a critical importance in relieving the physical and mental fatigue of individuals. Within the scope of the research, the effect of the uplifting qualities that tourists perceive about the destination as a result of their experiences on oedomanic well-being and emotional attachment is examined. In addition, the effect of oedomanic well-being and emotional attachment on environmentally sensitive behavior is evaluated. Finally, the regulatory role of ambivalence between emotional attachment, oedomanic well-being and environmentally sensitive behavior (ESCB) is examined. In the descriptive research design study, Borçka destination was used as the sample and a total of 385 participants filled out the questionnaire form between December 2022 and January 2023. In the data analysis process, SPSS and SmartPLS statistical programs were used and hypotheses were analyzed with structural equation modeling. As a result of the study, it was revealed that destination attributes play an important role on individuals' emotional states and environmentally sensitive behavior. Accordingly, hypotheses H_{1a}, H_{1b}, H_{1c}, H_{1d} and H_{1e}; hypotheses H_{2a}, H_{2b} and H_{2d}; hypotheses H₃ and H₄ were supported. The findings provide important contributions to the understanding of the interactions between destination attributes and human-nature interactions and their consequences.

Keywords: Destination Attributes, Tourist Perception, Emotional Connection, Eudemonic Well-Being, Borçka

Giriş

Bireyler, sahip oldukları yaşam tarzı, yoğun iş temposu ve COVID-19 pandemisinden kaynaklı oluşan kısıtlamalar nedeniyle daha stresli ve gergin hale gelmektedir. Söz konusu olumsuz duygu durumları, birçok bireyin rahatlamak, canlanmak amacıyla tatil seyahatleri için inziva yerleri aramasına neden olmaktadır (Kim ve Yang, 2021; Lin vd., 2021). Destinasyonlar, stres ve zihinsel yorgunluğu azaltmaya yardımcı olması bakımından bireyler için önemli faydalar sağlamaktadır (Qiu vd., 2021). Son yıllarda yapılan çalışmalar (Qui vd., 2022; Gallou vd., 2022) bireylerin zihinsel ve fiziksel yenilenmesini kolaylaştıran destinasyon niteliklerine ve özelliklerine yoğunlaşmaktadır. Bu bağlamda Chen vd., (2017) bireylerin fiziksel ve psikolojik yenilenme amacıyla gittikleri destinasyonlara yönelik algılarını tespit etmek için “algılanan destinasyon

*Sorumlu yazar: seda.erkekli@hbv.edu.tr

DOI: 10.33083/joghat.2024.467

canlandırıcı nitelikleri” (ADCN) faktörünü ortaya koymuşlardır. ADCN; uyum, kapsam, zihinsel uzaklaşma, fiziksel uzaklaşma ve büyüleyicilik olmak üzere beş alt boyutlu bir yapıya sahiptir. Bireylerin ziyaret ettikleri destinasyonun yenileyici yönlerini belirleme noktasında ADCN kritik öneme sahiptir. Yapılan araştırmalarda, bireylerin tatmin düzeyi (Ding ve Xu, 2024; Qiu vd., 2022) ve davranışsal niyetlerinin (Zhou vd., 2023; Wendy ve Ge, 2023) ADCN üzerinde etkili olduğu ortaya koyulmuştur. Farklı çalışmalarda (Zhang vd., 2023; Hu vd., 2022) bireylerin ziyaret ettikleri destinasyona yönelik duygusal bağları ve ADCN arasındaki ilişkiye değinilmiştir. Bu bağlamda çalışma, çevreye duyarlı davranış üzerinde etkili olduğu varsayılan değişkenlerin araştırılması, bireylerin çevreye olan davranışlarının bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması ve bu davranışları etkileyen faktörlerin anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Özellikle doğal kaynaklara sahip olan destinasyonlarda çevreye duyarlı davranışların geliştirilmesi için öncüllerinin tespit edilmesi destinasyon sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır. Bu bakımdan çalışma doğal kaynakların yoğun olduğu bir destinasyon olan Borçka’da gerçekleştirilmiştir. Alanyazın incelendiğinde ayrıca destinasyon niteliklerine yönelik turist algıları, duygusal bağ, ödomanik iyi oluş ve çevreye duyarlı davranış sürecini bütünsel açıdan inceleyen bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Ek olarak araştırmanın amacı doğrultusunda değerlendirmenin yapıldığı Borçka destinasyona yönelik benzer bir incelemeye geçmiş çalışmalarda rastlanılmamıştır. Tüm bu yönleriyle araştırma özgün nitelik taşımaktadır.

Destinasyonun sahip olduğu nitelikler, bireylerin öznel algıları ile ilişkilidir. Destinasyon niteliklerine yönelik bireylerin algıları duygusal bağ kurmalarında etkili olmaktadır (Zheng vd., 2022). Araştırma kapsamında, bireylerin deneyimleri sonucunda destinasyona yönelik algıladıkları canlandırıcı niteliklerin ödomanik iyi oluş ve duygusal bağa etkisi incelenmektedir. Ayrıca ödomanik iyi oluş ve duygusal bağın çevreye duyarlı davranışa etkisi değerlendirilmektedir. Bu çalışmada son olarak ikircikli duygunun duygusal bağ ve ödomanik iyi oluş ile çevreye duyarlı davranış (CDD) arasındaki düzenleyici rolü incelenmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Algılanan Destinasyon Canlandırıcı Nitelikleri

Fiziki ve doğal çevre, manzaralar, aktiviteler gibi nitelikler destinasyona ait bileşenleri (Moon ve Han, 2018) oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan ADCN ölçeği standartlaştırılmış bir ölçek değildir. Önceden var olan ADCN ölçeğine göre modellenmiş ve çalışmanın amaçlarına ve hedef kitlesine uygun biçimde güncellenmiştir. Güncellenen ölçekte ADCN; kapsam, uyum, fiziksel uzaklaşma, psikolojik uzaklaşma ve büyüleyicilik olmak üzere beş alt boyutta ele alınmaktadır. *Kapsam*; bir ortamın zihinsel veya fiziksel keşif için yeterlilik derecesi olarak açıklanmaktadır (Hu vd., 2022: 2). *Uyum*; bireyin eğilimleri ile ortam tarafından desteklenen faaliyet türleri arasındaki eşleşme olarak ifade edilmektedir (Zhou vd., 2023: 399). *Fiziksel uzaklaşma*; bireylerin hayatın rutininden, sorumluluklarından arındırılması ve özgür hissetmelerinin sağlanması şeklinde açıklanmaktadır (Yang ve Chen, 2021: 508). *Psikolojik uzaklaşma*; günlük ortamlardan farklı olarak hayali bir yerde bulunma olarak ifade edilmektedir (Choi ve Kim, 2024: 598). *Büyüleyicilik*; istemsiz bir şekilde bir ortam ya da etkinliğin bireyin dikkatini çekmesi şeklinde ifade edilmektedir (Zheng vd., 2022: 5).

ADCN araştırmacılar tarafından; turist tatmini ve davranışsal niyet ilişkisi (Lu ve Amponstira, 2020), öz kimlikle ilişkisi (Hu vd., 2022), turist refahı ve çevreye duyarlı davranış ilişkisi (Qui vd., 2022) gibi turizm alanında farklı konuları incelemek için kullanılmıştır. Bu çalışmada ise çevreye duyarlı davranışların oluşumunda öncül olup olmadığı ve duygusal değerlendirmeler (duygusal bağ geliştirme ve ödomanik iyi oluş) aracılığında çevreye duyarlı davranış sergilenmesinde etkili olup olmadığı araştırılmaktadır.

Duygusal Bağ

Duygusal bağ, biliş ve davranış arasındaki etkileşimleri kapsamaktadır. Bireyin deneyimleri duygusal bağın şekillenmesinde etkili olmaktadır (Patwardhan vd., 2020). Birey ile destinasyon arasındaki duygusal bağ, yer (destinasyon) bağlılığı şeklinde açıklanmaktadır (Li ve Wu, 2020). Yer bağlılığı; bir yerle duygusal, bilişsel ve işlevsel olarak kurulan bağ ifade etmektedir (Shen ve Wang, 2023: 4).

Çalışmada kullanılan duygusal bağ ölçeği standartlaştırılmış bir ölçek değildir. Önceden var olan duygusal bağ ölçeklerine göre modellenmiş ve çalışmanın amaçlarına, hedef kitlesine uygun biçimde güncellenmiştir. Güncellenen ölçekte; yer kimliği, yer bağlılığı ve yer etkisi olmak üzere üç alt boyut alınmaktadır. Ancak bu çalışmada genel bir duygusal bağ değerlendirmesi yapılması amacıyla tek boyut olarak ele alınmaktadır. Ölçek ilk kez Halpenny (2010) tarafından hazırlanan çalışmada ADCN’nin bireylerin duygusal bağları üzerindeki etkisini analiz etmek amacıyla kullanılmıştır. Duygusal bağ ölçeği araştırmacılar tarafından yere bağlanma (Dağ, 2022) ve çevreci davranışlar (Atay, Soylu ve Gökdemir, 2019) gibi farklı durumları ölçmek

amacıyla kullanılmıştır. Bu araştırmada ise çevreye duyarlı davranışa etkisi Borçka destinasyonu özelinde incelenmektedir.

Ödomanik İyi Oluş

Ödomania kavramı felsefi bir bakış açısıyla mutluluk kavramına karşılık gelmektedir. Ödomaninin temelini; erdem, mükemmellik, en iyi olma ve kendini gerçekleştirme gibi unsurlar oluşturmaktadır (Zhang vd., 2023). Ödomania, bireyin kişisel deneyimlerini içeren, olumlu duygusal durumu ifade etmektedir (Qiu vd., 2022). Bireyin olmak istediği yerde olması, kendini gerçekleştirme, hedefe ulaşma sonucu edindiği kişisel duyguları kapsamaktadır (Lee ve Jeong, 2019). Çalışmada kullanılan ödomanik iyi oluş ölçeği standartlaştırılmış bir ölçek değildir. Önceden var olan ödomanik iyi oluş ölçeklerine göre modellenmiş ve çalışmanın amacına ve hedef kitlesine uygun biçimde güncellenmiştir. Ölçek ilk kez Huta ve Ryan (2010) tarafından kullanılmıştır. Güncellenen ölçek, ADCN'nin bireylerin ödomanik iyi oluşları üzerindeki etkisini analiz etmek amacı ile kullanılmıştır.

İkircikli Duygu

TDK (2024) tarafından ikircikli kelimesi “kararsız, müteredit” şeklinde tanımlanmaktadır. İkircikli duygu, bireylerin eş zamanlı olarak bulunduğu ortama karşı olumlu ve olumsuz değerlendirmeleri şeklinde açıklanmaktadır. Bu duygu durumunda bireyler, kararsız davranışlar sergilemektedir (Chang, 2011). Ölçek Chang (2011) tarafından yapılan çalışmada, ikircikli duygu durumunun çevreye yönelik sorumlu davranış sergilenmesindeki rolünü analiz etmek amacıyla kullanılmıştır. Kullanılan ölçek ile bireyler tarafından sergilenen kararsız tutumların ve bireylerin destinasyona yönelik görüşlerinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bireylerin sahip olduğu görüşler, davranışlarının şekillenmesi noktasında kritik öneme sahiptir. Çevresel algılar, davranışlar üzerinde etkili olmaktadır. Bu noktada bireylerin çevreye yönelik algılarının belirlenmesi ve kararsızlık durumu yaratan unsurların ortadan kaldırılması çevreci davranışların gerçekleşmesine katkı sağlayacaktır.

Çevreye Duyarlı Davranış

Yaşanan teknolojik gelişim ve değişimler doğal çevre üzerinde farklı etkiler yaratmaktadır. Bu etkiler karşısında çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması kritik öneme sahiptir. Çevre duyarlılığı, bireyin çevresi ile arasında empati kurması yönelik duyuşsal bir özelliktir. Çevre duyarlılığı; çevre hakkında bilgi sahibi olma, endişe duyma ve koruma gibi eğilimleri kapsamaktadır (Dabbous vd., 2023). Çevreye duyarlı davranış ise doğal kaynakların sürdürülebilir bir biçimde kullanımını destekleyen davranışlardır (Sharma ve Gupta, 2020). Çevreye duyarlı davranış ölçeği, Cheng vd., (2012) tarafından kullanılmış olup standartlaştırılmış bir ölçek değildir. Bu araştırmada kullanılan CDD önceden var olan çevreye karşı sorumlu davranış ölçeklerine göre modellenmiş ve çalışmanın amacına ve hedef kitlesine uygun biçimde güncellenmiştir. Bu araştırma modelinde bağımlı değişken olarak kullanılmakla birlikte duygusal bağ ve ödomanik iyi oluşun üzerindeki etkisi değerlendirilmektedir.

Hipotez Geliştirme

ADCN ve Duygusal Bağ

Zhou vd., (2023) tarafından yapılan çalışmada bireylerin sevdikleri bir destinasyonu değerlendirmelerinde ADCN'lerin etkisi araştırılmıştır. Çalışma kapsamında uzaklık, kapsam ve uyumluluk boyutlarının bireylerin değerlendirmelerinde pozitif yönde anlamlı bir etki gösterdiği sonucu elde edilmiştir. Hu vd., (2022) tarafından yapılan çalışmada ADCN'lerin bireylerin öz kimlikleri üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Uyum ve zihinsel uzaklaşma boyutlarının bireylerin öz kimlikleri üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu etki ile birlikte bireylerin o destinasyona yönelik duygusal bağlarının arttığı görülmüştür. Cong vd., (2022) tarafından destinasyonların özellikleri ve bireylerin duygusal bağlılığı üzerine yapılan araştırmada, destinasyonların sahip olduğu özgün doğal manzara vb. gibi özelliklerin bireylerin destinasyon ile duygusal bağ kurmalarında olumlu etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu bilgilere bağlı olarak araştırmada şu hipotezlere yer verilmiştir;

Doğada geçirilen zaman, bireylerin doğal çevre ile aralarında bağ kurmaları, fiziksel ve zihinsel yenilenmelerinde itici güç konumundadır. Destinasyon nitelikleri ile bireylerin ilgi alanları ne ölçüde uyumlu ise kurulan duygusal bağ o denli güçlü olmaktadır. Bu bağın bireylerin çevrelerine karşı duyarlı davranış göstermelerinde olumlu yönde etki gösterdiği yapılan çalışmalarda (Zhou vd., 2023; Arbelo vd., 2021)

kanıtlanmıştır. Çalışmada ise literatür ile tutarlı olarak uyumun duygusal bağı olumlu yönde etkilediği sonucu elde edilmiştir. Bu kapsamda H_{1a} hipotezi desteklenmiştir.

H_{1a}: Uyumun duygusal bağı üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi vardır.

Destinasyonların bireyler tarafından tercih edilmesi, o ortamın bireylere unutulmaz deneyimler yaşatacak özelliklere sahip olması ile yakından ilişkilidir. Sahip olunan nitelikler ve deneyimlerin kalitesi bireylerin destinasyon ile aralarında duygusal bağ kurmalarında olumlu yönde etki göstermektedir. Yapılan çalışmalar (Zhou vd., 2023; Cong vd., 2022) bu etkiyi destekler niteliktedir. Çalışmada ise literatür ile tutarlı olarak kapsamın duygusal bağı olumlu yönde etkilediği sonucu elde edilmiştir. Bu kapsamda H_{1b} hipotezi desteklenmiştir.

H_{1b}: Kapsamın duygusal bağı üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi vardır.

Bireyler, seyahat ettikleri destinasyonlarda manzaranın keyfini çıkararak, doğayı keşfederek stresten uzaklaşmaktadırlar. Stresten arınmış, yorgunluklarını atmış bireyler onlara iyi gelen bu özellikleri sayesinde destinasyon ile aralarında duygusal bir bağ kurmaktadır. Yapılan çalışmalarda (Shen vd., 2022; Choi ve Kim, 2024) destinasyonun sahip olduğu özelliklerin bireylerin duygusal bağ kurmaları üzerinde olumlu yönde etkisi olduğu görülmüştür. Çalışmada ise literatür ile tutarlı olarak zihinsel uzaklaşmanın duygusal bağı olumlu yönde etkilediği sonucu elde edilmiştir. Bu kapsamda H_{1c} hipotezi desteklenmiştir.

H_{1c}: Zihinsel uzaklaşmanın duygusal bağı üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi vardır.

Bireyler fiziksel ve zihinsel sağlıklarını kazanmak adına konfor alanlarından çıkıp farklı yerlere seyahat etmektedir. Destinasyonların sahip olduğu özellikler her birey tarafından farklı algılanmaktadır. Yapılan çalışmalarda (Yang ve Chen, 2021; Cong vd., 2022) bireylerin elde ettikleri olumlu deneyimler sonucu destinasyonlara karşı duygusal bağ kurdukları görülmüştür. Çalışmada ise literatür ile tutarlı olarak fiziksel uzaklaşma ile duygusal bağ arasında olumlu yönde bir etki olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu kapsamda H_{1d} hipotezi desteklenmiştir.

H_{1d}: Fiziksel uzaklaşmanın duygusal bağı üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi vardır.

Destinasyonların sahip olduğu eşsiz özellikler bireyleri büyülemekte ve etkisi altına almaktadır. Daha önce yapılan çalışmalarda (Zheng vd., 2022; Lu ve Amponstira 2020) destinasyonlarda geçirilen süre içerisinde bireylerin unutulmaz deneyimler yaşaması çevreleri ile aralarında duygusal bir bağ kurmalarına imkân sağladığı görülmüştür. Çalışmada ise literatürle uyumlu olarak, büyüleyiciliğin bireylerin destinasyon ile duygusal bağ kurmalarında pozitif yönde bir etki gösterdiği ortaya koyulmuştur. Bu kapsamda çalışmada H_{1e} hipotezi desteklenmiştir.

H_{1e}: Büyüleyiciliğin duygusal bağı üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi vardır.

ADCN ve Ödömanik İyi Oluş

Zhang vd., (2024) tarafından yapılan çalışmada destinasyona ait özelliklerin ödömanik iyi oluş üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi olduğu sonucu elde edilmiştir. Lu ve Amponstira (2020) tarafından bireylerin davranışsal niyetlerini etkileyen ADCN'nin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmada, ADCN'nin; uyum, zihinsel uzaklaşma ve büyülenme boyutlarının bireylerin destinasyonları ziyaret ettikten sonra hem tatmin hem de davranışsal niyetleri üzerinde anlamlı bir etki gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Cai vd., (2020) tarafından, turizm deneyimlerinin hedonik ve ödömanik bakış açısıyla ele alındığı çalışmada, bireylerin destinasyona ait hem doğal/bilimsel hem de edebi/estetik özelliklerden etkilendiği sonucu elde edilmiştir. Ayrıca bireylerin destinasyonda yaşadıkları deneyimlerin kendilerinin farkına varmalarını sağladığı, bedensel ve zihinsel canlanma gibi olumlu duyguları geliştirdiği görülmüştür. Bu bilgilere bağlı olarak araştırmada şu hipotezlere yer verilmiştir;

Destinasyonun sahip olduğu çevresel özellikler ve bireylerin isteklerinin eşleşmesi noktasında uyum kavramı ortaya çıkmaktadır. Bireyler kendilerini çevreleri ile uyumlu hissettikleri anda o alana ait hissetmektedir. Bu aidiyetin bireylerin ödömanik iyi oluşları üzerinde olumlu yönde etki gösterdiği yapılan çalışmalarla (Hu vd., 2022; Lu ve Amponstira 2020) ortaya koyulmuştur. Çalışmada ise literatür ile tutarlı olarak uyumun ödömanik

iyi oluş üzerinde olumlu yönde etkisi olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda çalışma kapsamında H_{2a} hipotezi desteklenmiştir.

H_{2a}: Uyumun ödömanik iyi oluş üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi vardır.

Destinasyonun sahip olduğu özellikler ve içerikler her birey tarafından farklı algılanmaktadır. Kapsam ne kadar çeşitli ise bireylerin o yere ilişkin algıları o yönde gelişmektedir. Olumlu deneyimlerin bireylerin ödömanik iyi oluşları üzerinde etkisi olduğu yapılan çalışmalarda (Si vd., 2024; Chen vd., 2024) ortaya koyulmuştur. Çalışmada ise literatür ile tutarlı olarak kapsamın ödömanik iyi oluş üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda çalışma kapsamında H_{2b} hipotezi desteklenmiştir.

H_{2b}: Kapsamın ödömanik iyi oluş üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi vardır.

Bireylerin günlük yaşamın stresinden arınma isteği zihinsel olarak uzakta olma ile mümkün olmaktadır. Destinasyonun sahip olduğu özellikler, bireyleri rutinlerinin dışına çıkartmakta ve onlara psikolojilerini yeniden inşa etmelerini sağlayacak ortamlar yaratmaktadır. Yapılan çalışmalarda (Packer, 2021; Lu ve Amponstira, 2020) zihinsel uzaklaşmanın ödömanik iyi oluş üzerinde etkisi olduğu ortaya koyulmuştur. Çalışmada ise zihinsel uzaklaşmanın ödömanik iyi oluş üzerinde olumlu yönde bir etkisi olmadığı görülmüştür. Bu doğrultuda ilgili değişkenler üzerinde daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Çalışma kapsamında H_{2c} hipotezi desteklenmemiştir.

H_{2c}: Zihinsel uzaklaşmanın ödömanik iyi oluş üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi vardır.

Hayata kısa bir mola verme, yaşanan ortamdan kaçış, fiziki uzakta olma isteğini ortaya çıkartmaktadır. Destinasyonun sahip olduğu özellikler, bireylerin uzaklaşma isteği noktasında kritik öneme sahiptir. Bireyler konfor alanlarının dışına çıkarak farklı deneyimler elde etmektedir. Yaşanılan olumlu deneyimlerin bireylerin ödömanik iyi oluşları üzerinde olumlu yönde etki gösterdiği yapılan çalışmalarda (Chen vd., 2024; Yang ve Chen, 2021) ortaya koyulmuştur. Çalışmada ise literatür ile tutarlı olarak fiziksel uzaklaşmanın ödömanik iyi oluş üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda çalışma kapsamında H_{2d} hipotezi desteklenmiştir.

H_{2d}: Fiziksel uzaklaşmanın ödömanik iyi oluş üzerinde pozitif yönde anlamlı etkisi vardır

Büyülenme, destinasyonun canlandırıcı niteliğinin algılanmasında önemli bir faktör olmasının yanı sıra bireylerin psikolojik iyi oluşları üzerinde de etkili olmaktadır. Yapılan çalışmalarda (Girish vd., 2021; Wang vd., 2020) destinasyonların sahip olduğu büyüleyici özelliklerin bireylerin ödömanik iyi oluşları üzerinde olumlu yönde etkisi olduğu görülmektedir. Çalışmada ise büyülenmenin ödömanik iyi oluş üzerinde düzenleyici bir etkisi olmadığı görülmüştür. Bu doğrultuda ilgili değişkenler üzerinde daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Çalışma kapsamında H_{2e} hipotezi desteklenmemiştir.

H_{2e}: Büyüleyiciliğin ödömanik iyi oluş üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi vardır.

Duygusal Bağ ve Çevreye Duyarlı Davranış İlişkisi

Lahoti vd., (2024) tarafından yapılan çalışmada bireylerin doğa ile kurdukları duygusal bağlantıların gücü ile çevre yanlısı davranış göstermeleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Irani vd., (2023) tarafından yapılan çalışmada bireylerin destinasyona olan bağlılığının, çevre yanlısı davranışsal niyet üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etki yarattığı sonucu elde edilmiştir. Wang vd., (2023) tarafından yapılan çalışmada destinasyona olan duygusal bağın bireylerin çevreye karşı sorumlu davranış göstermelerinde pozitif yönde etkili olduğu sonucu elde edilmiştir. Lengjeza (2023) tarafından yapılan çalışmada insan- doğa ile kurulan duygusal etkileşimin, bireylerin çevre yanlısı davranış göstermelerinde pozitif yönde etkili olduğu sonucu elde edilmiştir. Dağ (2022) tarafından yapılan çalışmada bireyler tarafından destinasyona ait fiziki ve sembolik değerlerin deneyimlenmesinin çevreci davranışsal niyet üzerinde anlamlı etki yarattığı sonucu tespit edilmiştir. Çalışmada literatür ile tutarlı olarak, duygusal bağın çevreye duyarlı davranış üzerinde aracılık etkisi olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu kapsamda çalışmada H_3 hipotezi desteklenmiştir. Buna bağlı olarak araştırmada şu hipoteze yer verilmiştir;

H₃: Duygusal bağın çevreye duyarlı davranış üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi vardır.

Ödömanik İyi Oluş ve Çevreye Duyarlı Davranış İlişkisi

Zhang vd. (2024) tarafından yapılan çalışmada doğa deneyimlerinin, bireylerin ödömanik iyi oluşlarını olumlu yönde etkilediği sonucu elde edilmiştir. Nguyen vd. (2024) tarafından yapılan çalışmada bireylerin öznel refahı ile çevreye karşı sorumlu davranışları arasındaki ilişki ele alınmıştır. Çalışmada bireylerin öznel refahı ile

çevreye karşı sorumlu davranış göstermeleri arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Qiu vd. (2022) tarafından yapılan çalışmada ADCN'nin destinasyona gelen bireylerin hedonik ve ödomanik iyi oluşları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca araştırmacılar, bireylerin ödomanik iyi oluşları ve çevreye karşı sorumlu davranış göstermeleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Chiang (2021) tarafından yapılan çalışmada ADCN'nin uyum boyutu ile çevreci sorumlu davranış gösterme arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Çalışmada literatür ile tutarlı olarak, ödomanik iyi oluşun, çevreye duyarlı davranış üzerinde olumlu bir etkisi olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu sonuca bağlı olarak H_4 hipotezi desteklenmiştir. Bu bilgilere bağlı olarak araştırmada şu hipoteze yer verilmiştir;

H_4 : Ödomanik iyi oluşun çevreye duyarlı davranış üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi vardır.

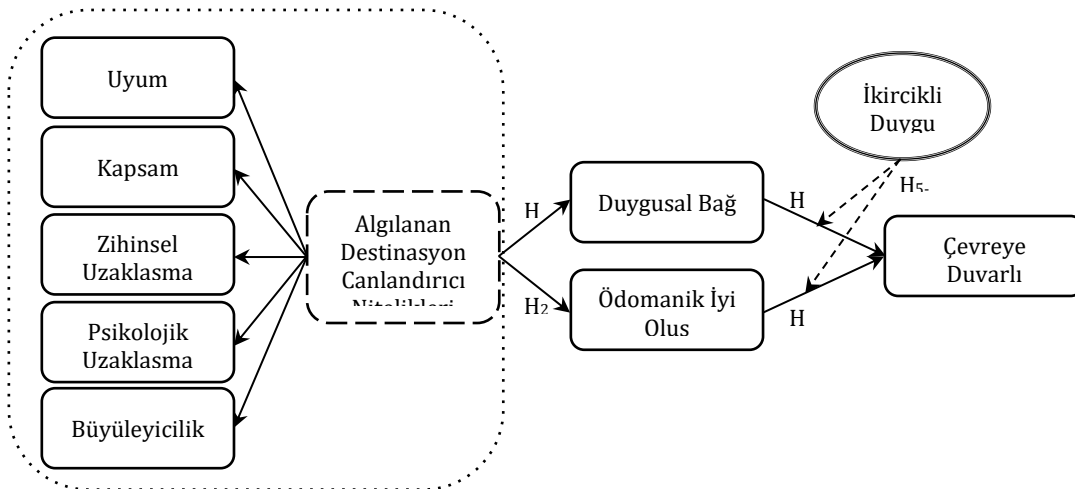
İkircikli Duygu Düzenleyici Rolü

Gezhi ve Xiang (2022) tarafından yapılan çalışmada, destinasyonda elde edilen deneyimlerin, çevreye karşı sorumlu davranış gösterilmede etkili olduğu sonucu elde edilmiştir. Bir grup birey, yaşadığı olumlu duygular sonucu çevreye duyarlı olacağını belirtirken, diğer grup yaşadığı deneyimlerin kendilerine çevreye karşı duyarlı olma yükümlülüğü getirmeyeceğini öne sürmüştür. Elde edilen bu sonuç ile bireylerin destinasyon deneyimleri sürecinde karşılaştıkları olumlu duyguların çevreye duyarlı davranış göstermelerinde düzenleyici rol oynadığı görülmektedir. Diğer yandan Hossain vd. (2022) çalışmalarında, bireylerin bulunduğu ortamda çevre duyarlı faaliyetlerin olmaması halinde motivasyon eksikliği nedeni ile sorumlu davranışlar gösterme konusunda çekimser davrandıklarını ifade etmektedirler. Bu durumda ikircikli duygulara sahip bireylerin ise çevreye duyarlı davranış sergileme olasılıklarının düşük olması muhtemeldir. Hu ve Sung (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ikircikli duyguların yer bağlılığı ve çevreye duyarlı davranış gösterme üzerinde aracı rol oynadığı görülmüştür. Çalışmada duygusal bağ, ödomanik iyi oluş ve çevreye duyarlı davranış arasındaki ikircikli duygunun düzenleyici etkisi incelenmiş olup; ikircikli duygunun ödomanik iyi oluş ve çevreye duyarlı davranış üzerinde düzenleyici bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür. Elde edilen bu sonuç literatür ile çelişmektedir. Bu kapsamda ilgili değişkenler üzerinde daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda H_{5a} ve H_{5b} hipotezleri desteklenmemiştir. Buna bağlı olarak araştırmada şu hipotezlere yer verilmiştir;

H_5 : Duygusal bağ ile çevreye duyarlı davranış üzerinde ikircikli duygunun düzenleyici etkisi vardır. Özellikle ikircikli duygu düzeyi yüksek olan bireylerin, düşük olan bireylerden ilişkisi daha zayıf olacaktır.

H_6 : Ödomanik iyi oluş ile çevreye duyarlı davranış üzerinde ikircikli duygunun düzenleyici etkisi vardır. Özellikle ikircikli duygu düzeyi yüksek olan bireylerin, düşük olan bireylerden ilişkisi daha zayıf olacaktır.

Şekil 1. Araştırma Modeli

Yöntem

Evren ve Örneklem

Bu çalışmada tanımlayıcı araştırma deseni kullanılmış olup, nicel araştırma yönteminden faydalanılmıştır. Araştırmanın evrenini Borçka'yı ziyaret eden ve 18 yaşından büyük kişiler oluşturmaktadır. Borçka'yı son bir yıl içinde ziyaret eden rekreasyonistlere yönelik alan yazında istatistiki bir veriye rastlanılmamaktadır. Dolayısıyla örneklem alma yoluna gidilmiştir. Araştırmada tüm evrene ulaşmak zaman ve maliyet açısından mümkün olmadığı için örneklem yöntemleri kullanılarak veri toplama süreci gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılacak kişiler için Borçka'yı daha önceden ziyaret etmiş olma ve 18 yaşından gün almış olma gibi kriterler olduğu için (Marshall ve Rossman, 2014) olasılığa dayalı olmayan amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme metodu tercih edilmiştir. Ölçüt örnekleme zaman faktörü dışında herhangi bir durum veya koşula göre de kullanılabilir (Grix, 2018). Araştırmada toplanacak veri sayısını belirlemek için 100.000'den büyük evrenler için önerilen 384 minimum sınırı dikkate alınmıştır (Ural ve Kılıç, 2006). Bu bağlamda Aralık 2022-Ocak 2023 tarihleri arasında Google formlar üzerinden çevrimiçi 385 katılımcıya ulaşılmıştır. Katılımcılara ulaşmak için Karadeniz Bölgesi'ne kültür turları düzenleyen tur rehberlerinden ve ilgili destinasyonda ikamet eden yerel sakinlerden destek alınmıştır. Veri toplama öncesi Ordu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan 2022-198 karar sayılı 14 oturum sayılı 27/10/2022 tarihli toplantıya istinaden etik kurul izin belgesi alınmıştır. Veri toplama süreci başlamadan önce araştırmada kullanılan ölçekler İngilizceden Türkçeye ve anlamda farklılaşma olmaması bağlamında kontrolü için Türkçeden tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Anket formu çeviri sonrası beş alan uzmanının görüşüne sunularak mantıksal veya şekilsel hata olup olmadığı kontrol edilmiştir. Anket formu ana kütleye uygulanmadan önce son olarak 30 kişilik bir katılımcı grubuna uygulanmış ve ölçeklerin güvenilirliği değerlendirilmiştir. Pilot testler sonucunda modelde kullanılan ölçeklerin tamamı güvenilir (Cronbach Alpha) sonuçlar (≥ 0.70) (Hair vd., 2017) vermiştir.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Anket formunda iki bölüm bulunmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerini (cinsiyet, yaş, gelir, eğitim ve ziyaret sıklığı) ölçmek için kategorik sorulara yer verilmiştir. Anket formunun ikinci bölümünde ADCN alt faktörlerine ait ifadeler yer verilmiştir. Uyum alt faktörü dokuz ifade, kapsam alt faktörü 4 ifade, zihinsel uzaklaşma alt faktörü dört ifade, fiziksel uzaklaşma alt faktörü üç ifade ve büyüleyicilik alt faktörü beş ifade ile ölçülmüştür. ADCN ölçeği Chen vd. (2017)'nin çalışmasından uyarlanmıştır. İkinci olarak ödomanik iyi oluş dört ifadeyle ve duygusal bağ altı ifadeyle ölçülmüştür. Ödomanik iyi oluş Huta ve Ryan (2010), Lee ve Jeong (2020) çalışmasından ve duygusal bağ ise Halpenny (2010); Li ve Wu (2020)'nun çalışmalarından uyarlanmıştır. Su ve Swanson (2017) ve Qiu vd. (2022)'nin çalışmalarından uyarlanan çevreye duyarlı davranış dört ifadeyle incelenmiştir. Araştırmada kullanılan ölçekler beşli likert tipi olmak üzere (kesinlikle katılmıyorum-kesinlikle katılıyorum) katılımcılara yöneltilmiştir.

Veri Analiz Yöntemi

Araştırma verilerinin analizi için SPSS ve SmartPLS istatistik programları kullanılmıştır. Ölçek ifadelerinin kodlanması ve SmartPLS programına aktarımı için SPSS programı kullanılmıştır. Araştırma modeli ölçüm ve yapısal model olmak üzere iki aşamada analiz edilebildiği, ölçeklerin yapısı (reflektif-formatif) hakkında (Gudergan vd., 2008) fikir verdiği ve son olarak analiz aşamasında kullanılması gereken yöntemi (kısmi en küçük kareler-kovaryans) açıkladığı için (Wong, 2013) SmartPLS istatistik programı kullanılmıştır. Araştırma modelinde yer alan ölçeklerin doğrulayıcı tetrad analizi (CTA) sonucunda çevreye duyarlı davranış ölçeği dışında reflektif özellik gösterdiği saptandığı için kısmi en küçük kareler yapısal eşitlik modeli (PLS-SEM) yöntemiyle analiz yapılmıştır. Çevreye duyarlı davranış ölçeği için iki önerme değerlendirildiğinde düşük ve yüksek güven aralıklarında "0" olmadığı tespit edildiği için formatif yapıda bir ölçek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Analiz aşamasında SmartPLS programında PLSAlgoritm sekmesi kullanılmıştır. Ölçüm modeli analizi aşamasında güvenilirliği test etmek için Cronbach Alpha (α), iç tutarlılığı ölçmek için bütünlük güvenilirlik (ρ_a ve ρ_c), gösterge güvenilirliği için outer loadings değerleri, uyum geçerliliğini ölçmek için ortalama açıklanan varyans (AVE), ayırım geçerliliğini test etmek için Fornell Larcker kriteri, Heterotrait Monotrait Ratio (HTMT), çapraz yük (cross-loading) analizleri uygulanmıştır. Model uyum iyiliğini test etmek için standartlaştırılmış hata kareleri ortalamasının karekökü (SRMR), d_{ULS} , d_G , ki kare (X^2), normlaştırılmış uyum indeksi (NFI) ve uyum iyiliği (GoF) değerleri hesaplanmıştır. Yapısal model değerlendirme aşamasında çoklu bağlantı sorunu olup olmadığını test etmek için InnerVIF değerleri incelenmiştir. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri açıklama oranını hesaplamak için R^2 , bağımlı değişkenlerin etki oranını hesaplamak için f^2 , modelin tahmin gücünü belirlemek için PLSPredict analizi ve

önem-performans ilişkisini açıklamak için IPMA analizi uygulanmıştır. Son olarak hipotezlerin test aşamasında yapısal eşitlik modeli (YEM) analizi gerçekleştirilmiştir.

Hiyerarşik Bileşen Model

Araştırmada ikincil (Low-Order Constructs-LOC) ve birincil (Higher-Order Construct-HOC) düzey yapılar kullanılmıştır. Bu bağlamda ADCN hiyerarşik bileşen modeli (Hierarchical Component Model-HOC) olduğu için HOC yapısal eşitlik modeli analizi gerçekleştirilmiştir. HOC-YEM analizi aşamasında ADCN için alt faktörler reflektif-formatif düzende kullanılmıştır. Alt faktörlerin analizinde ise LOC yapısal eşitlik modeli analizi gerçekleştirilmiştir.

HOC analizi için farklı yaklaşımlar mevcuttur. Bu araştırmada YEM analizi aşamasında yol katsayılarını daha güçlü vermesi nedeniyle (Sarstedt vd., 2019) “iki aşamalı yaklaşım” (Hair vd., 2021) kullanılmıştır. İki aşamalı yaklaşım; gömülü (Ringle vd., 2012) ve ayrık (Agarwal ve Karahanna, 2000; Becker vd., 2012) olmak üzere iki farklı yaklaşım seçeneği sunmaktadır. Bu araştırmada sadece ADCN ölçeğinin alt faktörlerini indikatör olarak kullanmaya izin veren “ayrık iki aşamalı yaklaşım” tercih edilmiştir.

Ortak Yöntem Yanlılığı

Çalışmada kullanılan ölçekler tek kaynaktan (Schaarschmidt vd., 2015; Anwar vd., 2022) elde edilmemesine karşın Spector (2006)’un önerdiği gibi ortak yöntem yanlılığı incelenmiştir. Tüm faktörler için temel bileşenler faktör analizi uygulanmış ve Harman’ın tek faktörlü testi yapılmıştır (Fuller vd., 2016). Tüm maddelerin %50 varyans eşliğini tek bir faktörün (%45.832) açıklamadığı ve çalışmada ortak yöntem yanlılığının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca dış model VIF (OuterVIF) değerleriyle tam doğrusallık testi yapılmıştır. İndikatörlerin OuterVIF değerleri 3,0’ün altında olduğu için ifadeler arasında çoklu bağlantı sorunu olmadığı (Kock ve Lynn, 2012; Hair vd., 2021) sonucuna ulaşılmıştır.

Demografik Özellikler

Araştırmaya katılan bireylerin demografik özellikleri incelendiğinde, %51,1’i (193) kadın ve %49,9’u (192) erkektir. Katılımcıların yaş dağılımları incelendiğinde, %33’ü (127) 25-34, %21,8’i (84) 18-24, %16,6’sı (64) 35-44, %15,1’i (58) 45-54, %7,3’ü (28) 55-64 ve %6,2’si (24) 65 yaş ve üzeridir. Katılımcıların %39,2’si orta düzey gelir algısına sahip iken, %29,1’i yüksek, %17,9’u düşük, %7,8’i çok yüksek ve %6’sı çok düşük gelir algısına sahiptir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Özellikler	N	%	
Cinsiyet	Kadın	193	5.1
	Erkek	192	49.9
Yaş dağılımı	18-24	84	21.8
	25-34	127	33.0
	35-44	64	16.6
	45-54	58	15.1
	55-64	28	7.3
	65 yaş ve üzeri	24	6.2
Gelir durumuna yönelik algı	Çok düşük	23	6.0
	Düşük	69	17.9
	Orta	151	39.2
	Yüksek	112	29.1
	Çok yüksek	30	7.8
Eğitim düzeyi	İlköğretim	40	1.4
	Lise	76	19.7
	Ön lisans	78	2.3
	Lisans	73	19.0
	Yüksek lisans	78	2.3
	Doktora	40	1.4
Geçmiş ziyaret sıklığı	İlk defa	310	8.5
	2-4 defa	64	16.6
	5-7 defa	8	2.1
	8 ve daha fazla	3	.8

Katılımcıların %20,3'ü ön lisans ve yüksek lisans mezunu iken, %19,7'si lise, %19'u lisans, %10,4'ü ise doktora ve ilköğretim mezunudur. Katılımcıların daha önceden Borçka'yı ziyaret durumu incelendiğinde %80,5'i ilk defa, %16,6'sı 2-4 defa, %2,1'i 5-7 defa ve sadece üç katılımcı (%0,8) 8 ve daha fazla ziyaret etmiştir.

Bulgular

Ölçüm Modeli Sonuçları

Araştırmada kullanılan ölçeklere ait indikatörlerin faktör yüklerini tespit etmek için dışsal gösterge yükleri (outer loadings) hesaplanmıştır. Bu bağlamda indikatörlerin faktör yükü değerlerinin 0,70'in üzerinde olduğu (Hair vd., 2019) tespit edilmiştir. Ölçeklerin güvenilirliğini saptamak için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Bu bağlamda tüm ölçeklerin güvenilirlik katsayısı 0,70'in üzerinde (Hair vd., 2019; Kalaycı vd., 2023; Taber, 2018) sonuç vermiştir. Ölçeklerin iç tutarlılığını belirlemek için rho_a ve rho_c değerleri hesaplanmış ve 0,60'tan yüksek (Bagozzi ve Yi, 1988; Chin, 1998) sonuç vermiştir. Uyum geçerliliğini hesaplamak için AVE değerleri hesaplanmış ve 0,50'den yüksek (Fornell ve Larcker, 1981) sonuç vermiştir. CDD ölçeğinin gösterge ağırlıkları 0,50 altında sonuç verse de gösterge yükleri 0,70'in üzerinde sonuç vermiştir. Ayrıca her bir indikatör anlamlı çıkmıştır. Bu bağlamda geçerlik ve güvenilirlik şartlarını sağladığı (Hair vd., 2019) sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 1. Ölçüm Modeli Analizleri (Geçerlik ve Güvenirlik)

Ölçekler ve ifadeler	λ	OuterVIF	α	rho_a	rho_c	AVE
Algılanan Destinasyon Canlılık Nitelikleri (ADCN)						
Uyum*			.967	.968	.972	.793
Ziyaret ettiğim destinasyon kim olduğumla tutarlıydı.	.916	5.906				
Borçka'da gördüğüm her şey iyiydi.	.879	4.205				
Borçka kişiliğime uyuyor.	.886	4.070				
Borçka ile bir bütünlük duygum oluştu.	.900	4.666				
Borçka'da gördüğüm her şey oraya aitti.	.874	3.753				
Borçka, doğal çevresiyle uyum içindeydi	.893	4.372				
Borçka benim yerimdi	.883	3.902				
Borçka'da yapmayı sevdiğim şeyler yapılabilir.	.893	4.248				
Borçka'da yapabileceğim şeyler, yolculuktan önce dört gözle beklediğim şeylerdi.	.891	4.087				
Kapsam*			.915	.915	.940	.797
Borçka'da yapılacak çok şey vardı.	.902	3.113				
Borçka'da çok şey yapabilirim.	.880	2.621				
Borçka'nın farklı bölgelerinde farklı aktiviteler yaptım.	.889	2.750				
Borçka birçok yönden keşif yapılabilecek büyüklükteydi.	.898	2.991				
Zihinsel uzaklaşma (ZUzak)*			.920	.920	.943	.806
Borçka'da yükümlülüklerimi unutabilirim	.912	3.396				
Borçka'da her şeyden uzak olduğumu hissettim	.890	2.803				
Borçka'dayken kendimi günlük rutinimden arınmış hissettim.	.895	2.967				
Borçka'da normalde yapmak zorunda olduğum tüm şeylerden kendimi özgür hissettim.	.895	2.977				
Fiziksel uzaklaşma (FUzak)*			.889	.889	.931	.818
Borçka'dayken kendimi normal yaşam ortamımdan farklı bir ortamdaymışım gibi hissettim.	.902	2.573				
Borçka'dayken farklı aktivitelerde bulundum.	.897	2.459				
Borçka benim günlük ortamımdan çok farklıydı	.913	2.741				
Büyüleyicilik (Buyu)*			.933	.933	.949	.788
Borçka'yı ziyaret etmek benim için büyüleyici bir deneyimdi.	.896	3.362				
Borçka ile ilgili birçok ilginç şey dikkatimi çekti.	.891	3.338				

Borçka'da keşfedilecek ve keşfedilecek çok şey vardı	.877	2.929				
Borçka'yı büyüleyici buldum	.884	3.122				
Borçka'da olmak birçok şeyi merak etmemi sağladı.	.889	3.217				
Ödomanik iyi oluş (Ödomani)*			.912	.912	.938	.791
Bu seyahat deneyimi, bir başarı ve tatmin duygusu hissetmeme yardımcı oldu.	.901	3.018				
Bu seyahat deneyimi yansımamı teşvik etti	.878	2.591				
Bu seyahat deneyimi bana çok anlamlı geldi	.879	2.583				
Bu seyahat deneyimi kendime karşı olumlu bir tutum geliştirmeme yardımcı oldu.	.899	3.002				
Duygusal Bağ (DBag)*			.945	.945	.956	.785
Borçka ile güçlü bir şekilde özdeşleştim.	.882	3.250				
Borçka benim için çok şey ifade ediyor.	.887	3.445				
Borçka'yı ziyaret etmek kim olduğum hakkında çok şey söylüyor.	.883	3.249				
Borçka'nın benim bir parçam olduğunu hissediyorum.	.882	3.211				
Borçka'ya çok bağlıyım.	.883	3.324				
Borçka'ya güçlü bir aidiyet duygusu hissediyorum.	.896	3.678				
İkircikli duygu (IDuygu)*			.873	.874	.922	.798
Çevreye duyarlı turizmin hem lehine hem de aleyhine güçlü karışık duygulara sahibim.	.901	2.408				
Kendimi çevreye duyarlı turizmin olumlu ve olumsuz yönleri arasında bölünmüş hissediyorum.	.892	2.329				
Çevreye duyarlı turizm konusunda kendimi kararsız hissediyorum.	.887	2.288				
Çevreye duyarlı davranış (CDD)**	λ -Yük	λ -Ağırlık	OuterVIF	t-değeri	p-değeri	S.S.
Borçka'nın turistik yerlerini gezerken etrafa rastgele çöp atmadım.	.812	2.035	.244	25.073	.000	.032
Borçka'nın çevresine zarar vermemek için kurallara uydum.	.896	2.853	.302	62.931	.000	.014
Başkalarının çevreyi yok ettiğini görünce onları ikna ettim ve durdurdum.	.889	2.421	.346	63.190	.000	.014
Borçka'da seyahat arkadaşlarımı çevreye zarar vermemeye yönlendirdim.	.869	2.648	.257	46.317	.000	.019

*Reflektif ölçek, 5'li likert ölçek formatı kullanılmıştır. (1=kesinlikle katılmıyorum, 3=kararsızım, 5=kesinlikle katılıyorum)

**Formatif ölçek, 5'li likert ölçek formatı kullanılmıştır. (1=kesinlikle katılmıyorum, 3=kararsızım, 5=kesinlikle katılıyorum)

λ =Gösterge yükü, λ -Ağırlık=Gösterge ağırlığı, α =Cronbach's Alpha, ρ_a ve ρ_c = Bütünleşik güvenilirlik, AVE= Ortalama açıklanan varyans, S.S.=Standart sapma

Araştırma modelinin uyum iyiliği değerleri hesaplanmıştır. Buna göre SRMR 0,024 (≤ 0.08) (Hu ve Bentler, 1999) ve NFI 0.890 (≥ 0.80) (Bentler ve Bonet, 1980) sonuç vermiştir. d_{ULS} (0.505) ve d_G (1.365) değerleri 0.05'ten yüksek çıkmış (Dijkstra ve Henseler, 2015) ve kabul edilebilir olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca GoF değeri hesaplanmış ve 0.63 ($\geq 0,36$) (Tenenhaus vd., 2005) yeterli olarak tespit edilmiştir. Son olarak X2 değeri 2448.207 olarak sonuç vermiştir.

Tablo 2. Ayrım Geçerliği Sonuçları

İndikatörler	Buyu	DBag	FUzak	IDuygu	Kapsam	Uyum	ZUzak	Ödomani
DBag1	.851	.882	.833	.814	.836	.848	.847	.818
DBag2	.863	.887	.843	.839	.858	.862	.857	.858
DBag3	.854	.883	.849	.820	.847	.871	.857	.852
DBag4	.848	.882	.836	.823	.849	.864	.853	.855
DBag5	.863	.883	.841	.805	.860	.861	.861	.849
DBag6	.846	.896	.836	.791	.843	.855	.851	.858
IDuygu1	.853	.844	.827	.901	.839	.861	.847	.831
IDuygu2	.812	.815	.782	.892	.786	.811	.812	.801
IDuygu3	.803	.807	.782	.887	.798	.799	.790	.807
buyu1	.896	.864	.808	.825	.870	.862	.869	.858

buyu2	.891	.853	.828	.812	.850	.856	.858	.844
buyu3	.877	.855	.833	.819	.856	.857	.847	.859
buyu4	.884	.864	.847	.822	.858	.861	.858	.838
buyu5	.889	.842	.836	.810	.840	.844	.848	.828
fiziksel1	.843	.852	.902	.797	.842	.838	.819	.827
fiziksel2	.836	.847	.897	.795	.840	.846	.830	.837
fiziksel3	.860	.873	.913	.830	.867	.869	.868	.868
kapsam1	.852	.839	.822	.804	.902	.841	.847	.849
kapsam2	.853	.847	.837	.790	.880	.847	.846	.841
kapsam3	.867	.873	.843	.828	.889	.876	.871	.864
kapsam4	.868	.861	.851	.806	.898	.851	.838	.845
odmani1	.856	.872	.851	.809	.869	.870	.850	.901
odmani2	.828	.836	.803	.793	.829	.846	.837	.878
odmani3	.855	.842	.826	.808	.846	.850	.844	.879
odmani4	.850	.856	.840	.829	.843	.860	.846	.899
uyum1	.894	.900	.873	.850	.893	.916	.891	.896
uyum2	.838	.838	.806	.806	.831	.879	.834	.838
uyum3	.844	.848	.818	.811	.838	.886	.849	.844
uyum4	.863	.884	.855	.849	.852	.900	.872	.872
uyum5	.831	.826	.814	.780	.836	.874	.850	.830
uyum6	.869	.884	.858	.843	.880	.893	.870	.868
uyum7	.861	.859	.823	.816	.848	.883	.860	.849
uyum8	.869	.874	.848	.817	.852	.893	.868	.860
uyum9	.862	.869	.846	.823	.839	.891	.870	.862
zihinsel1	.866	.876	.850	.817	.848	.876	.912	.866
zihinsel2	.867	.871	.844	.823	.857	.875	.890	.854
zihinsel3	.872	.860	.830	.833	.871	.875	.895	.839
zihinsel4	.860	.857	.809	.811	.847	.853	.895	.850

Ölçeklerin ayırım geçerliliğini hesaplamak için ölçek ifadeleri arası korelasyon yüklerinin diğerleriyle olan korelasyon yükleriyle kıyaslaması yapılmıştır. Sonuç olarak ölçeğin ortalaması ile ifadeleri arası korelasyon yüklerinin diğerleriyle olan korelasyon yüklerinden yüksek olması beklenmiştir (Hair vd., 2019). Yapılan çapraz yük değerleri analizinde bu durum yüksek oranda doğrulanmıştır. Dolayısıyla araştırma modelinde yer alan ölçeklerin ayırım geçerliliğinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapısal Modeli Sonuçları

Araştırma iç model değerlendirme sürecinde öncelikle bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri çevreye duyarlı davranış, duygusal bağ ve ödömanik iyi oluş) açıklama oranını belirlemek için R2 değeri hesaplanmıştır. Buna göre duygusal bağ ve ödömanik iyi oluşun çevreye duyarlı davranışı açıklama oranı 0.93 ($0.50 \leq$) (Henseler vd., 2009), ADCN alt faktörlerinin duygusal bağ değişkenini açıklama oranı 0.96 ($0.50 \leq$) güçlü ve ödömanik iyi oluşu açıklama oranı 0.94 ($0.50 \leq$) güçlü çıkmıştır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etki büyüklüğünü belirlemek için f2 hesaplanmıştır. Çevreye duyarlı davranışı açıklama oranı duygusal bağ ($0.02 \leq 0.13 \geq 0.15$) ve ödömanik iyi oluş için ($0.02 \leq 0.08 \geq 0.15$) küçük (Cohen, 1998) çıkmıştır. ADCN alt faktörlerinin duygusal bağa etki düzeyi en yüksek 0.11 (küçük) ve ödömanik iyi oluşa etki düzeyi en yüksek 0.14 (küçük) olarak tespit edilmiştir.

Tahmini Model Sonuçları

Araştırma modelinin tahmin gücünü tespit etmek için Q2predict indeksi (Chin, 2010; Shmueli ve Koppius, 2011) ve simetrik dağılım sonucuna göre RMSE (Root Mean Square Error) ve MAE (Mean Absolute Error) sonuçları kıyaslanmıştır (Sarstedt vd., 2019; Shmueli vd., 2019). Yapılan kıyaslama sonucunda PLS-SEM_MAE değerlerinden LM_MAE değerlerinin yaklaşık olarak yarısı büyüktür. Bu bağlamda araştırma modelinin örneklem dışı tahmin gücü orta düzeyde olarak yorumlanmıştır.

Tablo 4. PLSPredict ve CVPAT Sonuçları

Ölçekler	İfadeler	Q ² predict	PLS-SEM_MAE	LM_MAE	IA ortalama kayıp farkı (p-değeri)	LM ortalama kayıp farkı (p-değeri)
Çevreye duyarlı davranış	CDD1	.585	.544	.554	-.819 (.000)	-.027 (.000)
	CDD2	.747	.524	.510		

	CDD3	.736	.516	.513		
	CDD4	.707	.514	.516		
Duygusal bağ	DBag1	.737	.500	.474	-.923 (.000)	-.021 (.000)
	DBag2	.758	.511	.511		
	DBag3	.761	.517	.503		
	DBag4	.749	.514	.529		
	DBag5	.759	.504	.501		
	DBag6	.740	.515	.509		
Ödömanik iyi oluş	odomanı1	.768	.486	.478	-.883 (.000)	-.025 (.000)
	odomanı2	.715	.533	.529		
	odomanı3	.737	.504	.515		
	odomanı4	.747	.511	.529		
Genel				-.882 (.000)	.024 (.000)	

Modelin tahmin doğruluğunu anlamak için çapraz doğrulanmış tahmin yeteneği testi (CVPAT) kullanıldı. İlk olarak, PLS-SEM tahmini, saf gösterge ortalaması (IA) tahmininden daha iyi performans göstermektedir. PLS-SEM tahmini ayrıca doğrusal model (LM) tahmininden daha iyi performans göstermektedir. Bu bağlamda modelin güçlü bir öngörü geçerliliği olduğu söylenebilir.

Yapısal Eşitlik Modeli Sonuçları

Araştırma sonuçlarına göre uyum ($\beta_{uyum \gg DBag}$) = .319, $t = 3.063$, $p = .002$), kapsam ($\beta_{kapsam \gg DBag}$) = .111, $t = 2.040$, $p = .041$), zihinsel uzaklaşma ($\beta_{ZUzak \gg DBag}$) = .211, $t = 2.893$, $p = .004$), fiziksel uzaklaşma, ($\beta_{FUzak \gg DBag}$) = .193, $t = 3.329$, $p = .001$) ve büyüleyicilik ($\beta_{buyu \gg DBag}$) = .165, $t = 2.056$, $p = .040$) duygusal bağı pozitif yönde etkilemektedir. Bu doğrultuda H1a, H1b, H1c, H1d ve H1e hipotezleri desteklenmiştir. Ayrıca uyum ($\beta_{uyum \gg odomanı}$) = .443, $t = 4.638$, $p = .000$), kapsam ($\beta_{kapsam \gg odomanı}$) = .220, $t = 3.558$, $p = .000$) ve fiziksel uzaklaşma, ($\beta_{FUzak \gg odomanı}$) = .119, $t = 2.376$, $p = .018$) ödömanik iyi oluşu pozitif yönde etkilemektedir. Bu doğrultuda H2a, H2b ve H2d hipotezleri desteklenmiştir. Ancak zihinsel uzaklaşma ($\beta_{ZUzak \gg odomanı}$) = .073, $t = .986$, $p = .324$) ve büyüleyicilik ($\beta_{buyu \gg odomanı}$) = .131, $t = 1.689$, $p = .091$) ödömanik iyi oluşu pozitif yönde etkilememektedir. Dolayısıyla H2c ve H2e hipotezleri desteklenmemiştir. Hipotez sonuçları Tablo 5'te ve Şekil 2'de detaylı olarak gösterilmektedir.

Tablo 5. Yapısal Eşitlik Modeli Sonuçları

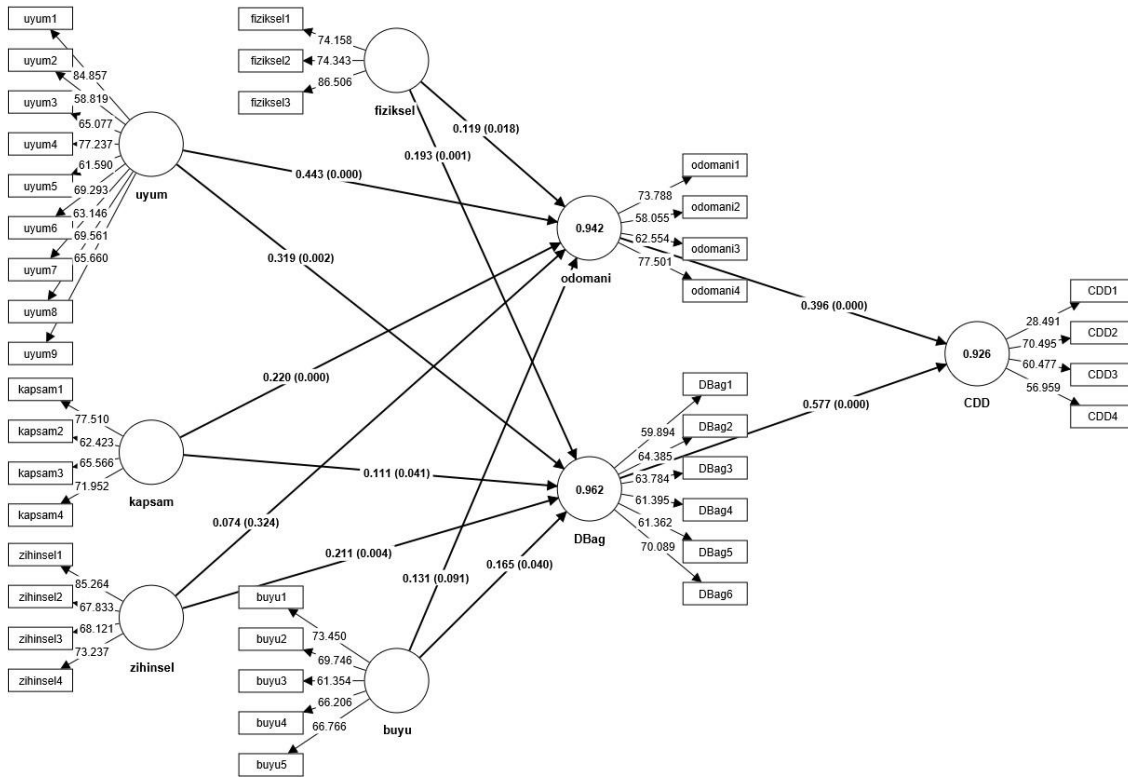
Hipotezler	β	\bar{x}	S.D.	t-değeri	p-değeri	f 2	Sonuçlar
H1a uyum -> DBag	.319	.313	.104	3.063	.002**	.114	Desteklendi
H1b kapsam -> DBag	.111	.110	.054	2.040	.041**	.018	Desteklendi
H1c zihinsel -> DBag	.211	.210	.073	2.893	.004**	.056	Desteklendi
H1d fiziksel -> DBag	.193	.189	.058	3.329	.001***	.093	Desteklendi
H1e buyu -> DBag	.165	.178	.080	2.056	.040**	.031	Desteklendi
H2a uyum -> odomanı	.443	.434	.095	4.638	.000***	.143	Desteklendi
H2b kapsam -> odomanı	.220	.218	.062	3.558	.000***	.046	Desteklendi
H2c zihinsel -> odomanı	.073	.077	.075	.986	.324	.004	Desteklenm edi
H2d fiziksel -> odomanı	.119	.121	.050	2.376	.018**	.023	Desteklendi
H2e buyu -> odomanı	.131	.136	.078	1.689	.091	.013	Desteklenm edi
H3 DBag -> CDD	.382	.369	.071	5.369	.000***	.130	Desteklendi
H4 odomanı -> CDD	.280	.277	.056	5.042	.000***	.087	Desteklendi
H5a IDuygu x Ödömanı -> CDD	-.054	-.071	.052	1.046	.296	.006	Desteklenm edi
H5b IDuygu x DBag -> CDD	-.063	-.053	.054	1.169	.243	.008	Desteklenm edi

$p < .001^{***}$, $p < .005^{**}$

Zihinsel= Zihinsel uzaklık, fiziksel= Fiziksel uzaklık, buyu= Büyüleyicilik, Dbag= Duygusal bağ, ödomani= Ödomanik iyi oluş, CDD= Çevre dostu davranış

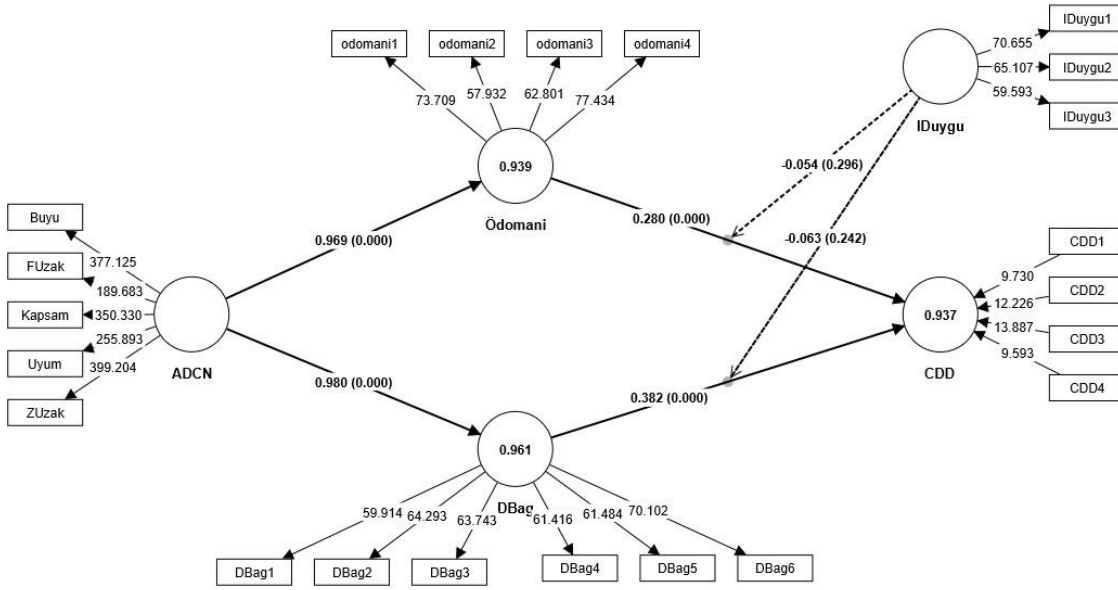
Araştırmanın amacı kapsamında ikircikli duygunun duygusal bağ/ödomanik iyi oluş ile çevre dostu davranış arasında düzenleyici etkisi incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, duygusal bağ ve çevre dostu davranış arasında ikircikli duygunun düzenleyici bir etkisi yoktur. Benzer şekilde ödomanik iyi oluş ve çevre dostu davranış arasında da ikircikli duygunun düzenleyici etkisine rastlanılmamıştır. Bu bilgiler ışığında H5a ve H5b hipotezleri desteklenmemiştir. Araştırmada ek olarak ödomanik iyi oluş ve duygusal bağın algılanan destinasyon canlandırıcı nitelikleri ile çevre dostu davranış arasında aracılık rolü incelenmiştir. Duygusal bağın; uyum, zihinsel uzaklık ve fiziksel uzaklık ile çevre dostu davranış arasında aracılık etkisi vardır. Ödomanik iyi oluşun; uyum, kapsam ve fiziksel uzaklık ile çevre dostu davranış arasında aracılık etkisi vardır. Aracılık etkisi anlamlı çıkan tüm hipotezlerin aracılık rolü, doğrudan etki sonuçları anlamlı olduğu için (Zhao vd., 2014) kısmi aracılıktır.

Şekil 2. İkincil Düzey Hipotez Sonuçları

Araştırma kapsamında birincil düzey hipotezlerin testi için yapısal eşitlik modeli analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda algılanan destinasyon canlılık niteliklerinin duygusal bağ ($\beta_{ADCN \gg DBag}$) = .980, $p = .000$ ve ödomanik iyi oluşu ($\beta_{ADCN \gg \text{ödomani}}$) = .969, $p = .000$ pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Böylelikle H1 ve H2 hipotezleri desteklenmiştir. Hipotez sonuçları Şekil 3'te detaylı olarak gösterilmektedir.

Şekil 3. Birincil Düzey Hipotez Sonuçları

Sonuç ve Tartışma

Çalışmada, çevreye duyarlı davranış üzerinde etkili olduğu varsayılan değişkenler araştırılmış ve bireylerin çevreye olan davranışları bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Özellikle doğal kaynaklara sahip olan destinasyonlarda çevreye duyarlı davranışların geliştirilmesi, destinasyonun sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından kritik öneme sahiptir. Bu bakımdan çalışma doğal kaynak bakımından zengin bir destinasyon olan Borçka'da gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Borçka destinasyonuna ilişkin bir araştırmaya rastlanılmaması çalışmanın özgün niteliğini ortaya koymaktadır. Çalışmada, algılanan destinasyon canlandırıcı nitelikleri olan uyum, kapsam, zihinsel uzaklaşma, fiziksel uzaklaşma, büyüleyiciliğin bireylerin duygusal bağlarını olumlu yönde etkilediği sonucu elde edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar yapılan diğer çalışmalar (Zhou vd., 2023; Hu vd., 2022; Cong vd., 2022; Schlesinger vd., 2020; Kastenholz vd., 2020) ile tutarlıdır. Bu doğrultuda H1a, H1b, H1c, H1d ve H1e hipotezleri desteklenmiştir. Çalışma kapsamında algılanan destinasyon canlandırıcı niteliklerinin bireylerin ödömanik iyi oluşları üzerindeki etkisi incelenmiş olup; uyum, kapsam, fiziksel uzaklaşma boyutlarının olumlu yönde bir etkisi olduğu; zihinsel uzaklaşma ve büyüleyiciliğin doğrudan bir etkisi olmadığı sonucu elde edilmiştir. Bu doğrultuda H2a, H2b, H2d, hipotezleri desteklenirken, H2c ve H2e hipotezleri desteklenmemiştir. Bireylerin destinasyonda elde ettikleri deneyimler sonucu duygusal bağ geliştirdikleri ve bu bağlamda çevreye karşı duyarlı davranış gösterdikleri yapılan çalışmalarda (Lahoti vd., 2024; Irani vd., 2023; Wang vd., 2023; Lengieza 2023; Dağ 2022; Li ve Wu 2020) ortaya koyulmuştur. Çalışma literatür ile tutarlı olarak, duygusal bağın çevreye duyarlı davranış gösterme üzerinde olumlu yönde bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda H3 hipotezi desteklenmiştir. Bireylerin destinasyona ilişkin algıları, elde ettikleri olumlu deneyimlerin ödömanik iyi oluşları üzerinde olumlu yönde etki gösterdiği yapılan çalışmalarda (Zhang vd., 2024; Nguyen vd., 2024; Qiu vd., 2022; Chiang 2021; Zawadzki vd., 2020) ortaya koyulmuştur. Çalışmada ödömanik iyi oluş ile çevreye duyarlı davranış arasında olumlu yönde anlamlı bir etki olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu doğrultuda H4 hipotezi desteklenmiştir. Çalışmada duygusal bağ, ödömanik iyi oluş ve çevreye duyarlı davranış arasındaki ikircikli duygunun düzenleyici etkisi incelenmiş olup; ikircikli duygunun ödömanik iyi oluş ve çevreye duyarlı davranış üzerinde düzenleyici bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür. Bunun nedeninin bireylerin çevrelere karşı motivasyon eksikliğinden kaynaklı çekimsiz davrandıkları öngörülmektedir. Bu sonuç literatür ile tutarlı değildir. Yapılan çalışmalarda (Gezhi ve Xiang 2022; Hossain vd., 2022; Hu ve Sung 2022) ikircikli duygunun çevreye duyarlı davranış üzerinde aracı rol oynadığı görülmüştür. İlgili değişkenler üzerinde daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda H5a ve H5b hipotezleri desteklenmemiştir.

Destinasyon niteliklerinin farklı boyutları (uyum, kapsam, zihinsel uzaklaşma, fiziksel uzaklaşma, büyüleyicilik) içeren ve bu özellikleri ile bireyleri kendilerine çeken bir koleksiyon olduğunu ifade etmek mümkündür. Bireylerin destinasyon niteliklerine ilişkin algıları, davranış kalıplarının şekillenmesinde aracı bir rol oynamaktadır. Bireyler, destinasyonda geçirdikleri süre içerisinde, algılanan nitelikler ile farklı deneyimler elde etmekte ve bu deneyimler sonucu çevrelere ile aralarında duygusal bir bağ kurmaktadır.

Destinasyon ile kurulan bu bağ, bireylerin iyi oluşları üzerinde etkili olmakta ve bu iyi oluş hali bireylerin çevrelerine karşı duyarlı davranış göstermelerinde etkili olmaktadır. Bu nedenle bireylerin davranışları, algıları ile doğrudan ilişkilidir. Destinasyonun sahip olduğu özellikler, bireyler tarafından ne kadar güçlü algılanırsa bağlanma düzeyleri de bu doğrultuda artacak ve bireylerin çevreye karşı duyarlı davranış gösterme olasılıkları o derece yükselecektir.

Teorik Çıkarımlar

Çalışma, çevreye duyarlı davranışı, destinasyon niteliklerine yönelik tursit algıları, duygusal bağ, ödömanik iyi oluş çerçevesine entegre ederek teorik bir katkı sağlamaktadır. Çalışmanın önemli katkılarından biri, bireylerin deneyimleri sonucunda destinasyona yönelik duygusal etkileşimleri, çevresel açıdan nasıl sorumlu davranış gösterdikleri ve bu davranışlar üzerinde hangi değişkenlerin etkili olduğu hakkında detaylı bilgi sahibi olmaktır. Çalışma, algılanan destinasyon canlandırıcı nitelikleri (ADCN), turist algıları, duygusal bağ, ödömanik iyi oluş ve çevreye duyarlı davranış sürecini bütüncül bir açıdan ele alması ile destinasyon sürdürülebilirliği konusunda yapılan araştırmalardaki boşluğu doldurmaktadır. Konu ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar (Zhou vd., 2023; Lahoti vd., 2024; Zhang vd., 2024; Hu ve Sung 2022) olsa da Borçka destinasyonuna yönelik benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır, çalışma bu yönü ile özgün nitelik taşımaktadır. Çalışma kapsamında, diğer çalışmalardan farklı olarak Borçka özelinde algılanan destinasyon canlandırıcı nitelikleri ve bu niteliklerin ödömanik iyi oluş, duygusal bağ, CDD üzerindeki etkileri ve ilgili değişkenler arasındaki düzenleyici roller bütüncül bir bakış açısı ile ele alınmıştır. Çalışmada elde edilen veriler, ADCN 'nin bireylerin çevreye karşı sorumlu davranış göstermelerinde itici bir güç konumunda olduğunu desteklemektedir.

Pratik Çıkarımlar

Çalışmanın sonuçları, algılanan destinasyon canlandırıcı niteliklerini, tursit algıları ve ödömanik iyi oluşun, çevreye duyarlı davranışları etkilediğini göstermektedir. Bireyler, turizm deneyimlerinde seyahat ettikleri destinasyonlar ile duygusal bir bağ kurar ve kendilerini psikolojik olarak iyi hissederlerse çevrelerine karşı sorumlu, sürdürülebilir ve saygılı davranma eğilimine girebilirler. Bu doğrultuda, destinasyon yönetim ofisleri bireyleri çevrelerine karşı duyarlı davranmaya teşvik etmeli ve bağlılıklarını artırmak amacı ile sürdürülebilir turizm uzmanları tarafından bilgilendirilmelidir. Çalışma, çevrelerine karşı bilinçli ve sorumlu bireylerin destinasyona karşı bağlılık hissetmelerine ve ödömanik iyi oluşlarına olanak sağlayabilir. Bu doğrultuda ilgililer, bu çalışmanın sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşma adına bir fırsat olarak değerlendirebilir.

Sınırlılıklar ve Öneriler

Yerel halkın memnuniyeti, çevresel farkındalık, çevresel bilgi gibi farklı değişkenler araştırmaya dahil edilerek araştırmanın kapsamı genişletilebilir. Çalışmada sadece nicel veriler kullanılmıştır. Yöneticiler yerel halk gibi paydaşlarında dahil edildiği ikili görüşmeler çevreye duyarlı davranış hakkında kritik öneme sahip bilgiler sunabileceğinden, yapılacak araştırmalara önemli kaynak oluşturacaktır. Araştırma Borçka ili ile sınırlandırılmıştır. Bölgeye ait farklı destinasyonlarda da araştırma yapılabilir. Sadece bireylerin değil, belediye, bölge müdürlükleri, alan başkanlıkları ve yerel halk temsilcilerinin görüşlerinin alınmasının çalışmaya önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmacılar, farklı katılımcı grupları üzerinde uygulamalar yapabilir. Destinasyona gelen ziyaretçilerin sorumlu uygulamalara yönelik işletmelerden, bakanlıklardan, yerel yönetimlerden beklentileri değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Agarwal, R., and Karahanna, E. (2000). Time flies when you're having fun: cognitive absorption and beliefs about information technology usage. *MIS Quarterly*, 24(4), 665–694. <https://doi.org/10.2307/3250951>
- Anwar, I., Thoudam, P., Saleem, I. (2022). Role of entrepreneurial education in shaping entrepreneurial intention among university students: Testing the hypotheses using mediation and moderation approach. *Journal of Education for Business*, 97(1), 8-20. <https://doi.org/10.1177/09504222231208436>
- Arbelo, K., Delgado, N., Ruiz, C., Hernández-Fernaund, E. (2021). The role of perceived restorative capacity and crowding on satisfaction: A study in different tourist spaces (El papel de la capacidad restauradora percibida y el hacinamiento sobre la satisfacción: Un estudio en diferentes espacios turísticos). *International Journal of Social Psychology*, 36(2), 265-299. <https://doi.org/10.1080/02134748.2021.1882225>

- Atay, D. D. L., Soylu, Y., Gökdemir, S. (2019). Çevre endişesi, çevresel fedakârlık, normlar ve yer tutumunun çevre dostu davranışa etkisi: Kapadokya/Göreme milli parkı örneği. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 16(3), 398-417. <https://doi.org/10.24010/soid.655546>
- Bagozzi, R., Yi, Y. (1988) On the evaluation of structural equation models. *Journal of the Academy of Marketing Sciences*, 16(1), 74-94. <http://dx.doi.org/10.1007/BF02723327>
- Becker, J.M., Klein, K. and Wetzels, M. (2012) Hierarchical latent variable models in PLS-SEM: Guidelines for using reflective-formative type models. *Long Range Planning*, 45(5), 359-394. <https://doi.org/10.1016/j.lrp.2012.10.001>
- Bentler, P. M., Bonett, D. G. (1980). Significance tests and goodness-of-fit in the analysis of covariance structures. *Psychological Bulletin*, 88(3), 588-606. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.88.3.588>
- Cai, Y., Ma, J., Lee, Young-Sook (2020). How do Chinese travelers experience the Arctic? Insights from a hedonic and eudaimonic perspective, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 20(2), 144-165, <https://doi.org/10.1080/15022250.2020.1744185>
- Chang, C. (2011). Feeling ambivalent about going green. *Journal of Advertising*, 40(4), 19–32. <https://doi.org/10.2753/JOA0091-3367400402>
- Chen, G., Huang, S., and Zhang, D. (2017). Understanding Chinese vacationers' perceived destination restorative qualities: cross-cultural validation of the perceived destination restorative qualities scale. *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 34(8), 1115-1127. <https://doi.org/10.1080/10548408.2017.1298494>
- Chen, X., Lee, G., Joo, D. (2024). Natural landscape performance: Environmental restorativeness and its influence on tourist behavior. *International Journal of Tourism Research*, 26(2), e2636. <https://doi.org/10.1002/jtr.2636>
- Cheng, T. M., C. Wu, H., Huang, L. M. (2012). The influence of place attachment on the relationship between destination attractiveness and environmentally responsible behavior for island tourism in Penghu, Taiwan. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(8), 1166–1187. <https://doi.org/10.1080/09669582.2012.750329>
- Chiang, Y.-J. (2021). Perceived restorativeness on tourists' environmentally responsible behavior: a case of a rice field landscape, Chen, J.S. (Ed.) *Advances in Hospitality and Leisure (Advances in Hospitality and Leisure, Vol. 17)*, Emerald Publishing Limited, Bingley, 37-54. <https://doi.org/10.1108/S1745-354220210000017003>.
- Chin, W. W. (1998). *The partial least squares approach for structural equation modeling*. In G. A. Marcoulides (Ed.), *Modern methods for business research*, 295–336. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Chin, W.W. (2010) How to Write Up and Report PLS Analyses. In: Esposito Vinzi, V., Chin, W.W., Henseler, J. and Wang, H., Eds., *handbook of partial least squares: concepts, methods and applications*, Springer, Heidelberg, Dordrecht, London, New York, 655-690. https://doi.org/10.1007/978-3-540-32827-8_29
- Choi, S., Kim, I. (2024). Role of restorative natural environments in predicting hikers' pro-environmental behavior in a nature trail context. *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 41(4), 596-613. <https://doi.org/10.1080/10548408.2023.2300469>
- Cohen, J. (1998) *Statistical Power Analysis for the Behavioural Sciences*. Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale.
- Cong, G., Zhang, H., Chen, T. (2022). A Study on the perception of authenticity of tourist destinations and the place attachment of potential tourists—The Case of Ding Zhen's Endorsement of Ganzi, Sichuan. *Sustainability*, 14(12), 7151. <https://doi.org/10.3390/su14127151>
- Dabbous A, Horn M, Croutzet A. (2023). Measuring environmental awareness: An analysis using google search data. *J Environ Manage*. 15(346), 118984. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2023.118984>

- Dağ, K. (2022). Mekânsal bağlılık ile mekân tatmini arasındaki ilişkide çevreci davranışsal niyetin rolü. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 7(2),141-154.
- Dijkstra, T.K. and Henseler, J. (2015) Consistent partial least squares path modeling. *MIS Quarterly*, 39(2),297-316.<https://doi.org/10.25300/MISQ/2015/39.2.02>
- Ding, X., Xu, J. (2024). Urban professionals' restorative tourism: exploring the role of perceived environmental restorativeness, push and pull motivations and destination attributes on tourism expectations. *Front. Psychol.* 15,1293050. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1293050>
- Fornell, C., Larcker, D. F. (1981). Structural equation models with unobservable variables and measurement error: Algebra and Statistics. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 382-388. <http://dx.doi.org/10.2307/3150980>
- Fuller, C. M., Simmering, M. J., Atinc, G., Atinc, Y., Babin, B. J. (2016). Common methods variance detection in business research. *Journal Of Business Research*, 69(8), 3192-3198. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2015.12.008>
- Gallou, E., Uzzell, D., Sofaer, J. (2022). Perceived place qualities, restorative effects and self-reported wellbeing benefits of visits to heritage sites: empirical evidence from a visitor survey in England. *Wellbeing, Space and Society*, 3, 100106. <https://doi.org/10.1016/j.wss.2022.100106>.
- Gezhi, C., Xiang, H. (2022). From good feelings to good behavior: Exploring the impacts of positive emotions on tourist environmentally responsible behavior. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 50, 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2021.11.017>
- Girish, V.G., Park, E., Lee, C. K. (2021). Testing the influence of destination source credibility, destination image, and destination fascination on the decision-making process: Case of the Cayman Islands. *International Journal of Tourism Research*, 23(4), 569-580. <https://doi.org/10.1002/jtr.2427>
- Grix, J. (2018). *The Foundations of Research*. Third edition. London: Macmillan International Higher Education.
- Gudergan, S. P., Ringle, C. M., Wende, S., Will, A. (2008). Confirmatory tetrad analysis in PLS path modeling. *Journal of Business Research*, 61(12), 1238–1249. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2008.01.012>
- Hair Jr, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., Sarstedt, M., Danks, N. P., Ray, S. (2021). *Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) using R: A workbook*. Heidelberg: Springer
- Hair Jr, J. F., Matthews, L. M., Matthews, R. L. Sarstedt, M. (2017). PLS-SEM or CB-SEM: Updated guidelines on which method to use. *International Journal of Multivariate Data Analysis*, 1(2), 107-123. <https://doi.org/10.1504/IJMDA.2017.10008574>
- Hair, J. F., Risher, J. J., Sarstedt, M., Ringle, C. M. (2019). When to use and how to report the results of PLS-SEM. *European business review*, 31(1), 2-24. <https://doi.org/10.1108/EBR-11-2018-0203>
- Halpenny, E. A. (2010). Pro-environmental behaviours and park visitors: The effect of place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 30(4), 409–421. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.04.006>
- Henseler, J., Ringle, C. M., Sinkovics, R. R. (2009). The use of partial least squares path modeling in international marketing. In *New challenges to international marketing*, . Emerald Group Publishing Limited 20, 277-319. [https://doi.org/10.1108/S1474-7979\(2009\)0000020014](https://doi.org/10.1108/S1474-7979(2009)0000020014)
- Hossain, M., Japutra, A., Akter, N. (2022). Emotional intelligence: How it influences tourists' environmentally responsible behaviour. *Tourism Recreation Research*. <https://doi.org/10.1080/02508281.2022.2122342>
- Hu, H.-H., Sung, Y.-K. (2022). Critical influences on responsible tourism behavior and the mediating role of ambivalent emotions. *Sustainability*, 14(2), 886. <https://doi.org/10.3390/su14020886>
- Hu, L.-t., Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1–55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>

- Hu, X., Huang, S., Chen, G., Hua, F. (2022). The effects of perceived destination restorative qualities on tourists' self-identity: A tale of two destinations. *Journal of Destination Marketing and Management*, 25, 2-11. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2022.100724>
- Huta, V., Ryan, R. M. (2010). Pursuing pleasure or virtue: The differential and overlapping well-being benefits of hedonic and eudaimonic motives. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 11(6), 735–762. <https://doi.org/10.1007/s10902-009-9171-4>.
- Irani, M., Aghdam, S. R., Ghasemzadeh, B. (2023). Investigating the link between place attachment, civic engagement, and pro-environmental behaviors. *Environmental Development*, 47, 100897. <https://doi.org/10.1016/j.envdev.2023.100897>
- Kalaycı, E., Serpen, A.S., Özdemir, H.F., Duyan, V. (2023). Ekonomik istismar ölçeği'nin english geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 10(4), 369-383.
- Kastenholz, E., Marques, C. P., Carneiro, M. J. (2020). Place attachment through sensory-rich, emotion-generating place experiences in rural tourism. *Journal of Destination Marketing and Management*, 17(2), 100455. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2020.100455>
- Kim, B., Yang, X. (2021). “I'm here for recovery”: The eudaimonic wellness experiences at the Le Monastère des Augustines Wellness hotel. *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 38(8), 802–818. <https://doi.org/10.1080/10548408.2021.1921093>
- Kock, N., Lynn, G. (2012). Lateral collinearity and misleading results in variance-based SEM: An illustration and recommendations. *Journal of the Association for Information Systems*, 13(7). 546-580. <https://doi.org/10.17705/1jais.00302>
- Lahoti, S. A., Dhyani, S., Sahle, M., Kumar, P., Saito, O. (2024). Exploring the nexus between green space availability, connection with nature, and pro-environmental behavior in the urban landscape. *Sustainability*, 16(13), 5435. <https://doi.org/10.3390/su16135435>
- Lee, W., Jeong, C. (2019). Beyond the correlation between tourist eudaimonic and hedonic experiences: necessary condition analysis. *Current Issues in Tourism*, 23(17), 2182–2194. <https://doi.org/10.1080/13683500.2019.1611747>
- Lengieza, M. L., Aviste, R., Richardson, M. (2023). The human–nature relationship as a tangible target for pro-environmental behaviour—Guidance from interpersonal relationships. *Sustainability*, 15(16), 12175. <https://doi.org/10.3390/su151612175>.
- Li, Q., Wu, M. (2020). Tourists' pro-environmental behaviour in travel destinations: Benchmarking the power of social interaction and individual attitude. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(9), 1371–1389. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1737091>
- Lin, Z. C., Wong, I. A., Kou, I. E., Zhen, X. C. (2021). Inducing wellbeing through staycation programs in the midst of the COVID-19 crisis. *Tourism management perspectives*, 40, 100907. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2021.100907>
- Lu, J., Amponstira, F. (2020). The impact of perceived destination restorative qualities on chinese tourists' behavioral intention after visiting Thailand, *Journal of Business Research-Turk*, 12 (2), 1006-1013. <https://doi.org/10.20491/isarder.2020.890>
- Marshall, C. and Rossman, G.B. (2014) *Designing Qualitative Research*. Sage Publications, New York.
- Moon, H., Han, H. (2018). Destination attributes influencing Chinese travelers' perceptions of experience quality and intentions for island tourism: A case of Jeju Island. *Tourism Management Perspectives*, 28(2), 71-82. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2018.08.002>
- Nguyen, H. V., Le, M. T. T., Pham, C. H., Cox, S. S. (2024). Happiness and pro-environmental consumption behaviors. *Journal of Economics and Development*, 26(1), 36-49. <https://doi.org/10.1108/JED-07-2021-0116>
- Packer, J. (2021). Taking a break: Exploring the restorative benefits of short breaks and vacations. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 2(1), 100006. <https://doi.org/10.1016/j.annale.2020.100006>

- Patwardhan, V., Ribeiro, M. A., Payini, V., Woosnam, K. M., Mallya, J., Gopalakrishnan, P. (2020). Visitors' place attachment and destination loyalty: Examining the roles of emotional solidarity and perceived safety. *Journal of Travel Research*, 59(1), 3–21. <https://doi.org/10.1177/0047287518824157>.
- Qiu, H., Wang, G., Ren, L., Zhang, J., Wang, J. (2022). The impact of restorative destination environments on tourists' well-being and environmentally responsible behavior: A Reasonable Person Model. *Tourism Management Perspectives*, 44(8), 101028. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2022.101028>
- Qiu, M., Jin, X., Scott, N. (2021). Sensescapes and attention restoration in nature-based tourism: Evidence from china and australia. *Tourism Management Perspectives*, 39(2), Article 100855. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2021.100855>
- Ringle, C. M., Sarstedt, M., Straub, D. W. (2012). Editor's Comments: A critical look at the use of PLS-SEM in "MIS Quarterly." *MIS Quarterly*, 36(1), iii–xiv. <https://doi.org/10.2307/41410402>
- Sarstedt, M., Hair, J. F., Cheah, J.-H., Becker, J.-M., Ringle, C. M. (2019). How to specify, estimate, and validate higher-order constructs in PLS-SEM. *Australasian Marketing Journal*, 27(3), 197-211. <https://doi.org/10.1016/j.ausmj.2019.05.003>
- Schaarschmidt, M., Walsh, G., Ivens, S. (2015). Perceived external reputation as a driver of organizational citizenship behavior: Replication and extension. *Corporate Reputation Review*, 18(4), 314-336. <https://doi.org/10.1057/crr.2015.19>
- Schlesinger, W., Cervera-Taulet, A., Pérez-Cabañero, C. (2020). Exploring the links between destination attributes, quality of service experience and loyalty in emerging Mediterranean destinations. *Tourism Management Perspectives*, 35, 100699. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100699>
- Sharma, R., Gupta, A. (2020). Pro-environmental behaviour among tourists visiting national parks: Application of value-belief-norm theory in an emerging economy context. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 25(8), 829–840. <https://doi.org/10.1080/10941665.2020.1774784>
- Shen, C.-C., Wang, D. (2023). Using the RPM Model to explore the impact of organic agritourism destination fascination on loyalty—the mediating roles of place attachment and pro-environmental behavior. *Agriculture*. 13(9),1767. <https://doi.org/10.3390/agriculture13091767>
- Shen, C. C., Wang, D., Loverio, J. P. (2022). Influence of consumer landscape on place attachment in agritourism—the case of huatung, *Taiwan. Agriculture*, 12(10), 1557. <https://doi.org/10.3390/agriculture12101557>
- Shmueli, G., Koppius, O. R. (2011). Predictive Analytics in Information Systems Research. *MIS Quarterly*, 35(3), 553–572. <https://doi.org/10.2307/23042796>
- Shmueli, G., Sarstedt, M., Hair, J. F., Cheah, J. H., Ting, H., Vaithilingam, S., Ringle, C. M. (2019). Predictive model assessment in PLS-SEM: guidelines for using PLSpredict. *European journal of Marketing*, 53(11), 2322-2347. <https://doi.org/10.1108/EJM-02-2019-0189>
- Si, Y., Chen, M., Zhang, M., Xiao, H. (2024). Therapeutic landscapes and tourists' perceived quality of life. *Journal of Destination Marketing and Management*, 33, 100918. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2024.100918>
- Spector, P. E. (2006). Method variance in organizational research: Truth or urban legend? *Organizational Research Methods*, 9(2), 221–232. <https://doi.org/10.1177/1094428105284955>
- Su, L., Swanson, S. R. (2017). The effect of destination social responsibility on tourist environmentally responsible behavior: Compared analysis of first-time and repeat tourists. *Tourism Management*, 60, 308–321. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2016.12.011>
- Taber, K. T. (2018). The use of cronbach's alpha when developing and reporting research instruments in science education. *Research in Science Education*, 48(1), 1273-1296. <https://doi.org/10.1007/s11165-016-9602-2>
- TDK (2024). *Sözlük*, Erişim Tarihi: 03.06.2024, <https://sozluk.gov.tr/>.
- Tenenhaus, M., Esposito Vinzi, V., Chatelin, Y-M. and Lauro, C. (2005). PLS path modeling. *Computational Statistics and Data Analysis*, 48(1), 159-205. <https://doi.org/10.1016/j.csda.2004.03.005>

- Ural, A., Kılıç, İ. (2006). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Wang, L., Sheng, G., She, S., Xu, J. (2023). Impact of empathy with nature on pro-environmental behaviour. *International Journal of Consumer Studies*, 47(2), 652-668. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12856>
- Wang, Y.-C., Liu, C.-R., Huang, W.-S., Chen, S.-P. (2020). Destination fascination and destination loyalty: subjective well-being and destination attachment as mediators. *Journal of Travel Research*, 59(3), 496-511. <https://doi.org/10.1177/0047287519839777>
- Wendy, G.B., Ge, Y. (2023) Tourist perception of restorative environment: The impact of local characteristics on pro environmental behavior: A case study of zhejiang province, *Preprint* (1) <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-2993198/v1>
- Wong, K. K. K., (2013). Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) Techniques using SmartPLS. *Marketing Bulletin*, 24(1), 1-32.
- Yang, Y., Chen, G. (2021). In search of fresher air: The influence of relative air quality on vacationers' perceptions of destinations' restorative qualities. *International Journal of Tourism Research*, 23(4), 504-516. <https://doi.org/10.1002/jtr.2422>
- Zawadzki, S. J., Steg, L., Bouman, T. (2020). Meta-analytic evidence for a robust and positive association between individuals' pro-environmental behaviors and their subjective wellbeing. *Environmental Research Letters*, 15(12), 123007. <https://doi.org/10.1088/1748-9326/abc4ae>
- Zhang, H., Cai, L., Bai, B., Yang, Y., Zhang, J. (2023). National forest park visitors' connectedness to nature and pro-environmental behavior: The effects of cultural ecosystem service, place and event attachment. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 42, 100621. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2023.100621>
- Zhang, H., Zhang, X., Yang, Y., Ma, J. (2024). From nature experience to visitors' pro-environmental behavior: The role of perceived restorativeness and well-being. *Journal of Sustainable Tourism*, 32(5), 861-882. <https://doi.org/10.1080/09669582.2023.2184314>
- Zhao, J., Wang, Y., Kong, F. (2014). Exploring the mediation effect of social support and self-esteem on the relationship between humor style and life satisfaction in Chinese college students. *Personality and Individual Differences*, 64, 126-130. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.02.026>
- Zheng, W., Qiu, H., Morrison, A. M., Wei, W., Zhang, X. (2022). Landscape and unique fascination: A dual-case study on the antecedents of tourist pro-environmental behavioral intentions. *Land*, 11(4), 479. <https://doi.org/10.3390/land11040479>
- Zhou, B., Wang, L., Huang, S. S., Xiong, Q. (2023). Impact of perceived environmental restorativeness on tourists' pro-environmental behavior: Examining the mediation of place attachment and the moderation of ecocentrism. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 56(6), 398-409. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2023.08.006>